

JOHN MAYNARD KEYNES

Af JØRGEN GELTING

I 1936 skrev John Maynard Keynes, at »the ideas of economists and political philosophers, both when they are right and when they are wrong, are more powerfull than is commonly understood. Indeed the world is ruled by little else. Practical men, who believe themselves to be quite exempt from any intellectual influences, are usually the slaves of some defunct economist«¹⁾. Keynes selv har imidlertid vist i Praksis, at en Økonom allerede i levende Live kan udøve dybtgaaende Indflydelse paa Tænkemaaderne i Samfundet. Faa andre Økonomer har formaaet i samme Grad som Keynes paa én Gang at paavirke den almene Opinion og at bidrage til den økonomiske Videnskabs Fremskridt.

Det er vel berettiget at sige, at »The General Theory of Employment, Interest and Money« er Keynes' betydningsfuldeste videnskabelige Arbejde. Det er blevet indgaaende drøftet, i hvor høj Grad Keynes brød med Økonomiens hidtidige Grundsætninger og frembragte noget radikalt nyt. Om dette Spørgsmaal skal der senere fremsættes nogle faa Bemærkninger. Saa meget kan imidlertid straks siges, at flere af »General Theory«s Grundtanker kan spores ret langt tilbage i Keynes' egen Produktion. Et særligt intimt Slægtskab bestaar mellem Tankerne i »A Treatise on Money«²⁾ og »General Theory« — som naturligt er. Saa nær staar paa mange Punkter de to Arbejders Teser hinanden, at det er fristende at betegne »General Theory« snarere som en korrigerende og supplerende Efterskrift til »Treatise« end som et selvstændigt Værk. De Ændringer og nye Tanker, man træffer i »General Theory«, vedrører for Størstedelens Vedkommende de store Hovedlinier i Teorien og i mindre Grad Analysens Detailler. Saaledes

¹⁾ The General Theory of Employment, Interest and Money. 383.

²⁾ 1930.

JOHN MAYNARD KEYNES

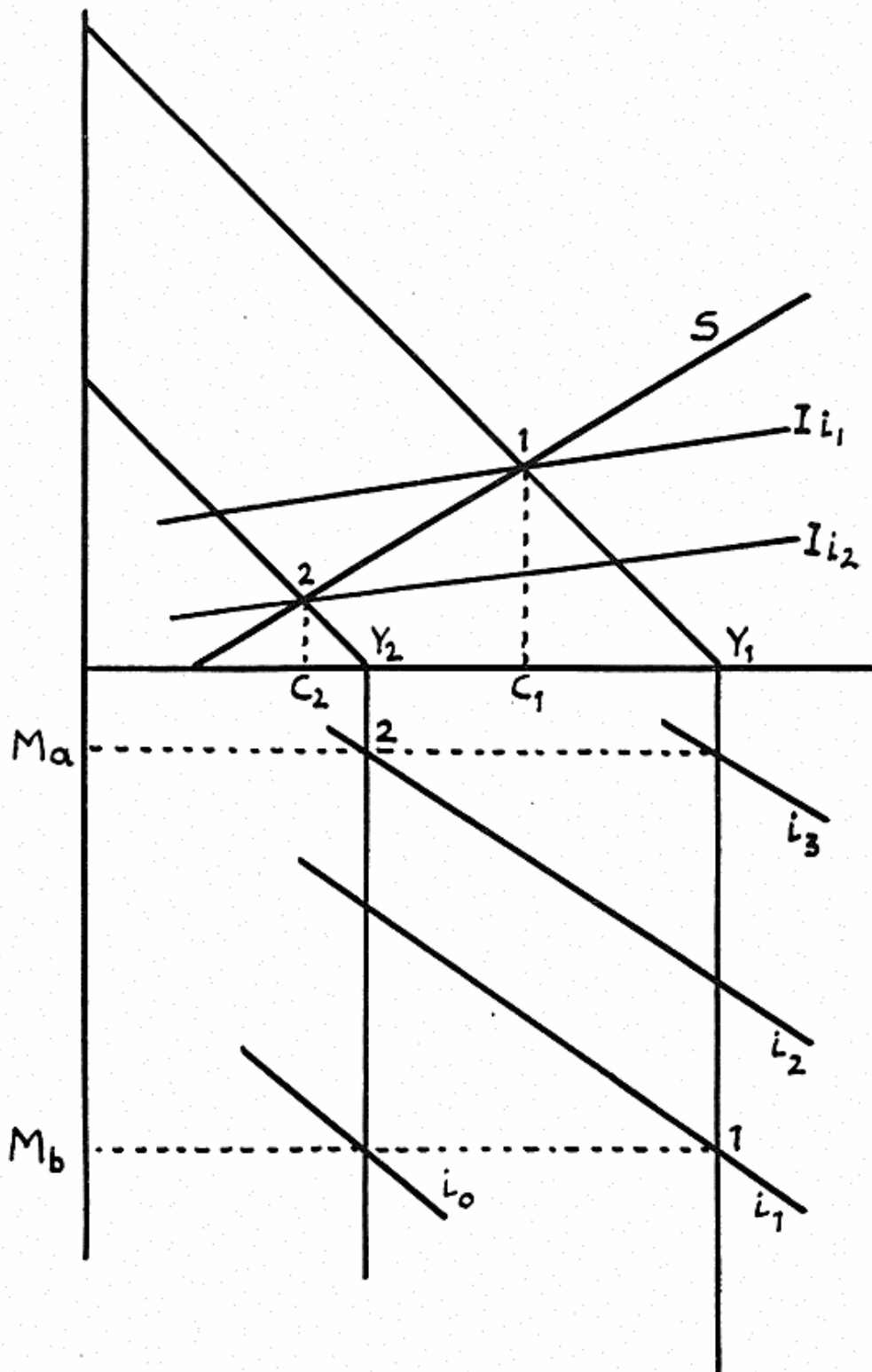
Af JØRGEN GELTING

I 1936 skrev John Maynard Keynes, at »the ideas of economists and political philosophers, both when they are right and when they are wrong, are more powerfull than is commonly understood. Indeed the world is ruled by little else. Practical men, who believe themselves to be quite exempt from any intellectual influences, are usually the slaves of some defunct economist«¹⁾. Keynes selv har imidlertid vist i Praksis, at en Økonom allerede i levende Live kan udøve dybtgaaende Indflydelse paa Tænkemaaderne i Samfundet. Faa andre Økonomer har formaaet i samme Grad som Keynes paa én Gang at paavirke den almene Opinion og at bidrage til den økonomiske Videnskabs Fremskridt.

Det er vel berettiget at sige, at »The General Theory of Employment, Interest and Money« er Keynes' betydningsfuldeste videnskabelige Arbejde. Det er blevet indgaaende drøftet, i hvor høj Grad Keynes brød med Økonomiens hidtidige Grundsætninger og frembragte noget radikalt nyt. Om dette Spørgsmaal skal der senere fremsættes nogle faa Bemærkninger. Saa meget kan imidlertid straks siges, at flere af »General Theory«s Grundtanker kan spores ret langt tilbage i Keynes' egen Produktion. Et særligt intimt Slægtskab bestaar mellem Tankerne i »A Treatise on Money«²⁾ og »General Theory« — som naturligt er. Saa nær staar paa mange Punkter de to Arbejders Teser hinanden, at det er fristende at betegne »General Theory« snarere som en korrigerende og supplerende Efterskrift til »Treatise« end som et selvstændigt Værk. De Ændringer og nye Tanker, man træffer i »General Theory«, vedrører for Størstedelens Vedkommende de store Hovedlinier i Teorien og i mindre Grad Analysens Detailler. Saaledes

¹⁾ The General Theory of Employment, Interest and Money. 383.

²⁾ 1930.

forklares det naturligt, at det Billede af det økonomiske Liv, man i »General Theory« præsenteres for, er malet med en bredere Pensel, end Tilfældet var i »Treatise«. Den, der i Dag vil sætte sig ind i den teoretiske Tankebygning, Keynes udformede, kan det derfor anbefales at begynde med »General Theory« og først derefter læse »Treatise«. Herved anvendes saa at sige de aftagende Abstraktioners Metode. »The General Theory« giver det store — men tillige noget summariske — Overblik; ved Læsningen af »Treatise« faar man Billedet udfyldt med flere Detailler og kan samtidig korrigerer Fremstillingen ved Hjælp af det fra »General Theory« hentede.

For at belyse det ovenfor sagte, skal der i det følgende med Støtte i et Diagram gives et kort Rids af »General Theory«, og det skal derefter søges belyst, i hvilket Omfang dennes Grundtanker kan følges tilbage i Tiden i Keynes' tidligere Skrifter.

I Diagrammet er ud ad Abcissen afsat dels Forbruget C , dels Indkomsten Y , medens Ordinaten fra Origo og opefter angiver Opsparingen S og Investeringen I . Størrelserne Y , C , S og I tænkes maalt i wage-units per Tidsenhed, d. v. s. Pengebeløb per Tidsenhed divideret med Index for Lønniveauet. Kurven S angiver, hvorledes Opsparingen varierer med Forbruget C , idet der bortses fra Afhængighed fra Renten i . Thi efter »General Theory« er Opsparingen først og fremmest en Funktion af Indkomsten, og da $S + C = Y$, kan man aabenbart fremstille S som en Funktion af C . Denne Funktion er saaledes beskaffen, at jo større Y er, desto større er S i Forhold til Y . Den marginale Opsparingskvote

$\left(\frac{dS}{dY}\right)$ er større end den gennemsnitlige Opsparingskvote (S/Y) , men mindre end 1. Investeringen I afhænger saaledes af Forbruget C (eller Indkomsten Y) og Renten i , at jo større C (eller Y) er, og jo mindre i er, desto større er I . Denne I 's dobbelte Afhængighed kan i Diagrammet bringes til Udtryk ved en Kurveskare. Ved given Rente er I alene en — voksende — Funktion af C . Til hver Rentesats svarer en I -Kurve, som ligger desto højere over Abcissen, jo lavere Renten er. Af de to i Diagrammet indtegnede I -Kurver svarer saaledes den nederste til den højeste Rente, i. e. i_2 er større end i_1 .

I et lukket Samfund uden offentlige Finanser kan Indkomsten Y angives dels som $C + S$, dels som $C + I$, alt efter om man ser paa Indkomstens Anvendelse eller dens Oprindelse. Man har da, at $S = I$. Denne Ligning — der besynderligt nok har givet Anled-

ning til megen Diskussion — kan, naar Renten er givet, benyttes til Bestemmelse af Indkomstens Størrelse paa Grundlag af de ovenfor fremstillede Funktionsforhold. Er Renten i_2 , fremkommer Ligevægt i Punktet (2). Trækkes gennem dette Punkt en ret Linie i en Vinkel paa 45° med Axerne, faar man ved Skæringspunktet Y_2 Indkomstens Størrelse angivet paa Abcissen. Tilsvarende fremkommer Indkomsten Y_1 ved Rente i_1 .

Nederste Del af Diagrammet illustrerer, hvorledes Efterspørgslen efter Betalingsmidler afhænger af Renten i og Indkomsten Y . Jo større Y er, desto større er Behovet for Penge til Transaktionsformaal. Jo lavere den aktuelle Rente er i Forhold til den forventede fremtidige Rente, desto mere tillokkende er det at holde Formue i Form af likvide Midler fremfor Værdipapirer. Efterspørgslen efter Betalingsmidler er saaledes en voksende Funktion af Indkomsten Y og en aftagende Funktion af Renten i . Paa Ordinaten fra Origo og nedefter angives den Mængde Betalingsmidler M , som Banksystemet stiller til Raadighed.

Diagrammet kan nu læses paa den Maade at Pengemængden M betragtes som given. Under denne Forudsætning maa Renten være desto højere, jo større Indkomsten er. Men er Renten høj, ligger den tilsvarende I -Kurve i Diagrammets øverste Del lavt og medfører lav Indkomst. Er Renten paa den anden Side lav, ligger den tilsvarende I -Kurve højt og medfører stor Indkomst. Ligevægt fremkommer ved den Rente, som i øverste og nederste Del af Diagrammet svarer til samme Indkomst. Fastsætter Banksystemet Pengemængden til M_a , bliver Renten i_2 og Indkomsten Y_2 . Forøges Pengemængden til M_b , vilde dette ved uændret Indkomst sænke Renten til i_0 som Følge af større Likviditet. Men da Rentefaldet stimulerer Investeringen, vokser Indkomsten, og ny Ligevægt naas ved Renten i_1 og Indkomsten Y_1 , idet i_1 er højere end i_0 . Banksystemet kan saaledes bestemme Indkomstens Størrelse gennem Regulering af Pengemængden. Det forudsættes, at der forefindes en ikke ubetydelig Mængde ledige Ressourcer, saaledes at Indkomstvariationer ledsages af Beskæftigelsesvariationer.

General Theory's fundamentale Ligninger er altsaa

- (1) $Y = C + S = C + I$. Hvoraf $S = I$.
- (2) $S = F_s(Y)$ eller $S = G_s(C)$.
- (3) $I = F_i(Y, i)$ eller $I = G_i(C, i)$
- (4) $M = F_m(Y, i)$

I »General Theory« synes imidlertid Ligning (3) oftest forenklet til $I = F_1(i)$, idet der bortset fra I 's Afhængighed af Y . Dette har maaske sin Grund i de Komplikationer, der kan følge af, at Investeringen ligesom Opsparingen er en voksende Funktion af Indkomsten, i Forbindelse med Keynes' Renteteori, i Følge hvilken Rentens Flexibilitet er meget ringe paa Grund af Spekulationens Indflydelse. Hvis indenfor et betydeligt Indkomstinterval $dS/dY = dI/dY$ ved konstant Rente, vil indenfor hele dette Interval $I = S$ gælde ved en vis Rente. Hersker denne Rente, og er den paa Grund af Spekulationens Indflydelse upaavirket af Indkomstvariationer indenfor Intervallet, er Indkomstens Højde ubestemt indenfor nævnte Interval.

Keynes' Beskæftigelsesteori er i høj Grad tidsbestemt, forsaavidt som den er et Forsøg paa at fremstille en Tilstand med ufuldstændig Udnyttelse af de produktive Ressourcer og særlig Arbejdskraften som normal. Paa den anden Side kan man — som Johan Åkerman nylig har gjort det¹⁾ — mod »General Theory« rette den Indvending, at den fremhæver Forbrugernes Dispositioner over deres Indkomst og Banksystemets Kreditpolitik som de for Aktiviteten afgørende strategiske Beslutninger paa Bekostning af Statens og de selvstændige Næringsdrivendes Politik, og at Teorien derfor ikke tager fornødent Hensyn til Nutidens institutionelle Forhold.

Hovedsynspunktet over for Opsparingen er i »General Theory«, at Opsparing betyder Ikke-Anvendelse af Indkomst, og at større Opsparing derfor indebærer en Tendens til større Arbejdsløshed. Dette er en Betragtningssmaade, der gaar ganske paa tværs af den klassiske Teori, som Keynes engang selv delte. I »A Tract on Monetary Reform«²⁾ fremhævede Keynes, at en fast Pengeværdi er en Forudsætning for Opsparingen, og skrev beklagende om de opsparingshemmende psykologiske Virkninger af Inflationstidens Erfaringer. I »The Economic Consequences of the Peace«³⁾ skildrede Keynes, hvorledes det 19. Aarhundredes Fremskridt i materiel Kultur byggede paa en høj Opsparingskvote, der atter forudsatte en ulige Indkomstfordeling. Samfundet i Tiden før den første Verdenskrig hvilede paa et dobbelt Bluff: Arbejderklassen modtog af Uvidenhed eller Magtesløshed en forholdsvis ringe Del af

¹⁾Ekonomisk Tidsskrift 1946.

²⁾ 1923.

³⁾ 1919.

det samlede Produktionsresultat, og Overklassen modtog kun sin uforholdsmæssigt store Andel paa den stiltiende Betingelse, at Indkomsten for en væsentlig Dels vedkommende ikke blev forbrugt, men opsparet. Derefter skildredes, hvorledes disse Fremskridtets psykologiske Betingelser var ved at forsvinde i Efterkrigstiden, idet Arbejderklassen ikke mere var villig til at resignere, og Kapitalisterne belært af Inflationen vilde mindske deres Opsparing.

Men kun faa Aar senere anslaaes ganske andre Strenges. I en Pjece i Anledning af Valget i England 1929¹⁾ understreges, at en Forøgelse af Opsparingstilbøjeligheden ikke garanterer en Forøgelse af Kapitaldannelsen. Den reale Kapitaldannelse afhænger dels af Bank of England's Kreditpolitik, dels af Statens og de private Næringsdrivendes Villighed til at laane til Investeringsformaal. Hvis Banken fører en mere liberal Kreditpolitik, og Staten og de private er villige til at investere, bliver Investeringen større. Der anføres tre Kilder til Opsparing, som kan finansiere den større Investering. Disse tre Kilder er: 1) »the savings which we are now disbursing to pay the unemployed«, 2) »the savings which now run to waste through lack of adequate credit« og 3) »a reduction in the net amount of foreign lending«. Kreditudvidelse og statslig Expansionspolitik indebærer ingen Fare for Inflation, naar der er ledige produktive Ressourcer. — Selv om det her drejer sig om en populær Fremstilling, synes det dog som om »General Theory«s enkle Tanke, at der ved større Investering og deraf afledet større Indkomst i en Tilstand af ufuldstændig Beskæftigelse automatisk fremkommer den til Finansiering af Investeringen nødvendige Opsparing, endnu ikke er fuldt klart udformet.

To Aar senere — i en Radiotale holdt i Januar 1931²⁾ — opfordrede Keynes med manende Ord til større Forbrug. »The best guess I can make is that whenever you save five shillings, you put a man out of work for a day. . . . On the other hand, whenever you buy goods you increase employment. . . . Therefore, oh patriotic housewives, sally out to-morrow early into the streets and go to the wonderful sales which are everywhere advertised.«

Fremstillingen i »A Treatise on Money« er paa mange væsentlige Punkter næsten sammenfaldende med »General Theory«. En spontan Stigning i Opsparingstilbøjeligheden, som ikke ledsages

¹⁾ Essays in Persuasion, II, 4.

²⁾ Essays in Persuasion, II, 6, I.

af mere liberal Kreditpolitik eller større Investeringstilbøjelighed, vil ikke medføre større Velstand; men i det Omfang større samlet Opsparing fremkommer, vil denne medgaa til Finansiering af Tab, som Driftsherrerne lider som Følge af forringet Afsætning. En Rentesænkning, derimod, vil hæve Værdien af Kapitalgoder og dermed Profitten i Kapitalgodeproduktionen. Aktiviteten vil stige, og tillige Profitten i Konsumgodeproduktionen øges. Profitstigningen gør det rentabelt for Driftsherrerne at tilbyde Produktionsfaktorerne øget Beskæftigelse til højere Aflønning, saaledes at det almindelige Indkomstniveau sættes op. En Hovedforskel mellem Analysen i »Treatise« og i »General Theory« er imidlertid, at i den første er Keynes' Opmærksomhed hovedsagelig rettet mod Prisniveauets Bevægelser, medens Interessen i »General Theory« koncentrerer sig om Svingningerne i Aktiviteten, der anses for primære i Forhold til Prisbevægelserne.

En mere formel Forskel mellem de to Værker er, at medens der i »General Theory« anvendes en saadan Indkomstdefinition, at Opsparing og Investering altid nødvendigvis er lige store, undersøres i »Treatise« Profit fra Indkomst iøvrigt, idet Profitten defineres som Forskellen mellem Driftsherrernes faktiske Gevinst og det Beløb (= Indkomst), de skulde modtage for netop at opretholde Produktionen i uændret Omfang. Skal denne Definition ikke have et ganske vagt og skiftende Indhold, maa en vis Aktivitet kunne karakteriseres som den normale; thi Størrelsen af den Gevinst, Driftsherrerne skal have for at opretholde uændret Produktion, varierer med Produktionens Omfang. Definitionen vilde derfor være ganske uhensigtsmæssig i »General Theory«, hvor Aktiviteten behandles som afhængig Variabel.

Da Opsparingen i »Treatise« defineres som Indkomsten minus Forbruget, bliver Profitten aabenbart lig med Investeringen minus Opsparingen. Om Profitten siges det,¹⁾ at dens ikke-forbrugte Del ikke kan formindskes ved, at Driftsherrerne forøger deres Forbrugsudgifter. Thi forøger Driftsherrerne deres Forbrug, vil Priserne paa og dermed Profitten ved Produktionen af Konsumgoder stige tilsvarende, saaledes at den samlede Profit øges med det Beløb, Tilvæksten i Forbrugsudgifterne udgør. Normalt er dette imidlertid ikke korrekt. Thi sædvanligvis er der saa stor Ledighed, at en større Efterspørgsel efter Forbrugsvarer vil medføre større Produktion og Beskæftigelse. Følgen vil være, at ogsaa

¹⁾ Treatise, I, 139.

andre end Driftsherrerne faar større Indkomster og forøger deres Opsparing. Profitstigningen vil da være saa meget mindre end Stigningen i Driftsherrernes Forbrugsudgifter, som Produktionsfaktorindkomsternes Meropsparing beløber sig til.¹⁾ Selv om dette kun er en Detaille, har den dog Interesse ved at belyse det ovenfor sagte: at Keynes i »Treatise« fremhævede Prisvariationerne paa Aktivitetssvingningernes Bekostning.

Pristeorien i »General Theory« er et Forsøg paa at samarbejde Pengeteorien med den almindelige Teori for de enkelte Varepriser. I store og grove Træk gengivet gaar Teorien ud paa, at Prisniveauet afhænger af Produktionsfaktorernes Aflønningsniveau og Aktiviteten, idet denne influerer paa Faktorernes Grænseproduktivitet. Aktiviteten paavirker imidlertid ogsaa Aflønningsniveauet, idet der ved høj Aktivitet er Tendens til Forhøjelse af Aflønningen og ved lav Aktivitet Tendens til Fald i Faktorernes Aflønning.

Medens Keynes i »A Tract on Monetary Reform« gav en saare summarisk Fremstilling af Kreditpolitikens Indflydelse paa Prisniveauet, som om det drejede sig om en baade enkel og ganske uproblematisk Forbindelse, synes allerede hans livfulde Indlæg i den senere engelske Valutadebat i Slutningen af 1920'erne skrevet ud fra en Opfattelse, der staar »General Theory«s nær. Thi Keynes indprenter her sine Læsere, at Pengeautoriteterne kun gennem en Paavirkning af Aktiviteten kan indvirke paa Prisniveauet. Skal dette sænkes, maa Kreditgivningen indskrænkes med mindre Produktion og Beskæftigelse til Følge. Da Lønniveauet først efter længere Tids betydelig Arbejdsløshed vil falde, kan Pengeautoriteterne kun gennem en tabvoldende Proces, der medfører mange Uretfærdigheder, gennemtvinge en varigere Sænkning af Priserne. — Fremstillingen i »Treatise« er vel som Helhed forenelig med »General Theory«; men hele Maaden at lægge Problemet op paa synes endnu kvantitetsteoretisk præget. Stærkere kom dette frem i »A Tract on Monetary Reform«, hvor der som det vigtigste Kriterium for Kreditpolitikken anføres Prisudviklingen, medens Produktion og Beskæftigelse kun kommer i anden Række.

¹⁾ Dette under Forudsætning af, at Investeringen er konstant. Investeringen maa imidlertid ventes at ville stige. Man har da, at Profitforøgelsen bliver lig med Tilvæksten i Driftsherrernes Forbrug + Tilv. i Investeringen — Tilv. i Produktionsfaktorernes Opsparing. Kun rent tilfældigt vil man her have, at Profitforøgelsen bliver af samme Størrelse som Driftsherrernes Forbrugsforøgelse.

Forudsætningen for, at Pengeautoriteterne kan paavirke Aktiviteten og derigennem Priseniveauet, er, at de kan influere paa Prisdannelsen paa Penge- og Kapitalmarkedet, og at Rentesaetserne udøver mærkbar Indflydelse paa den økonomiske Aktivitet.

»General Theory«s Renteteori beskæftiger sig næsten udelukkende med Kapitalmarkedets — den lange — Rente. Baggrunden herfor er Keynes' allerede i »Monetary Reform« udtalte Opfattelse, at open market operations er Kreditpolitikens vigtigste Middel, medens der ytres Skepsis med Hensyn til den korte Rentes Virkningsfuldhed — en Skepsis, der maaske kan spores helt tilbage til Keynes' første Arbejde. »Indian Currency and Finance«.¹⁾ I »Treatise« søges — i Polemik mod R. G. Hawtrey's Teori om den korte Rentes Virkning paa de Handlendes Dispositioner — mest udførligt eftervist, at den korte Rente direkte kun har saare ringe Betydning for den økonomiske Aktivitet. Hovedargumentet er, at den korte Rente kun har ringe Vægt sammenlignet med Risiko og andre Omkostningselementer. Paa den anden Side tillægger Keynes den korte Rente en ikke ringe indirekte Virkning derigennem, at Ændringer i den korte Rente influerer betydeligt paa Kapitalmarkedets Rente. Hawtrey's og Keynes' Standpunkter er saaledes diametralt modsatte. Thi Hawtrey mener at kunne paavise, dels at den korte Rente kun har ringe Virkning paa den lange Rente, dels at denne sidstes Betydning for Investeringen stærkt overdrives af Keynes.

Ejendommeligt nok finder man tillige i »Treatise« — i Forbindelse med Redegørelsen for det saakaldte Gibson Paradox — en Opregning af mulige Grunde til, at den lange Rente er forholdsvis trægt bevægelig. Mest bemærkelsesværdigt er imidlertid, at Keynes her synes at bygge paa klassisk Teori, hvorefter Renten afhænger af Opsparingen som Udbud af og Investeringen som Efterspørgsel efter Kapital. Liquidity-preference-Teorien, til hvilken Ansatser dog spores enkelte Steder i »Treatise«, er endnu langt fra at være fuldt udformet. Maaske er det berettiget at betegne Liquidity-preference-Teorien som »General Theory«s i Forhold til Keynes' tidligere Produktion mest originale Bestanddel.

»General Theory«s Renteteori gaar som bekendt — kort udtrykt — ud paa, at Renten er den Pris, »which equilibrates the desire to hold wealth in the form of cash with the available quantity of

---

¹⁾1913.

cash.«¹⁾ Det har været diskuteret, hvad der i denne Forbindelse skal forstås ved Pengemængden, og er blevet hævdet, at den rimeligste Definition er at sætte Pengemængden lig Forretningsbankernes Nettotilgodehavender i Centralbanken (+ Seddelcirkulationen). Denne Diskussion er forsaavidt overflødig, som Keynes i »General Theory« udtrykkelig fremhæver, at »we can draw the line between »money« and »debts« at whatever point is most convenient for handling a particular problem. .... As a rule I shall, as in my Treatise on Money, assume that money is co-extensive with bank deposits.«²⁾ Netop den sidste Bemærkning kan maaske anføres som et Eksempel paa, at Keynes ved Udarbejdelsen af »General Theory« fortrinsvis har haft engelske Forhold for Øje; thi i England, hvor Forretningsbankerne sædvanemæssigt har opretholdt et næsten konstant Forhold mellem Kasse og Deposita, spiller det aabenbart kun ringe Rolle, om man definerer Pengemængden som Bankdeposita eller som Bankernes Centralbanktilgodehavender.

En ofte fremført Kritik mod Keynes' generelle Teori er, at den netop ikke er generel, men tværtom har saare begrænset Gyldighed: at den fortrinsvis tager Sigte paa et lukket Samfund eller et Kreditorland, der har naaet en Tilstand af økonomisk Mæthed, hvor Renten og Kapitalens Grænseeffektivitet er lav. Overfor denne Kritik maa imidlertid erindres om, hvad tidligere er sagt om »General Theory«s Forhold til Keynes' tidligere Arbejder og særlig »Treatise«. Alligevel lader Paastanden om Ensidighed og begrænset Gyldighed sig ikke uden videre affærdige hermed, thi »General Theory«s Betragtningssmaade kan ikke med Urette anses for Kulminationen af en Tendens, der lader sig spore langt tilbage i Keynes' Produktion.

I »Indian Currency and Finance« havde Keynes fremhævet, at Kreditorlande har langt større Muligheder for suverænt at bestemme deres Pengepolitik end Debitorlande, og det er kun en konsekvent Fortsættelse af denne Tankegang, naar det i »Monetary Reform« fremstilles, hvorledes man i Pengepolitikken staar overfor et Alternativ: man kan enten tilstræbe at holde Valutakurserne stabile, eller man kan tilstræbe Stabilisering af det indenlandske Prisniveau eller — som Keynes senere hen vilde have udtrykt sig — af den indenlandske økonomiske Aktivitet. Men man har ingen Garanti for, at man paa een Gang vil kunne forfølge begge Formaal. Tværtom er det sandsynligt, at i jo højere Grad

¹⁾ General Theory, 167.

²⁾ General Theory, 167, Note.

det ene af Formaalene realiseres, desto mindre Chance vil man have for at opnaa den anden Art Stabilisering. — Saa vidt er der kun Tale om en Konstatering af Kendsgerninger og faktiske Sammenhæng. Keynes gaar imidlertid videre, idet han fremhæver den indenlandske Stabilisering som det mest efterstræbelsesværdige Formaal og i denne Forbindelse advarer mod Englands Tilbagevenden til Guldfod med den Motivering, at den engelske Pengepolitik herved vilde miste sin Uafhængighed overfor U. S. A. I »Treatise« finder man en mere udførlig Analyse af Forholdet mellem ydre og indre Ligevægt. Men det i denne Forbindelse interessanteste er Keynes' Diskussion af og Forslag vedrørende den økonomiske Politik i England efter Guldfodens Genindførelse i 1925. Thi der tages her positiv Stilling til diskriminerende Foranstaltninger, som i et vist Omfang vilde isolere det britiske Kapital- og Varemarked fra Omverdenen. — Det kan naturligvis hævdes, at der ingenlunde bestaar nogen nødvendig Forbindelse mellem de to Ting: paa den ene Side at gaa ind for økonomiske Foranstaltninger, der tilsigter intern Ligevægt paa det internationale Samkvems Bekostning, og paa den anden Side i den økonomiske Analyse fortrinsvis at sigte paa en Situation, hvor et Land i Kraft af specielle Forhold eller særlige Foranstaltninger besidder en høj Grad af Autonomi i den økonomiske Politik. Alligevel turde der rent psykologisk bestaa en Forbindelse mellem den politiske Maalsætning, Keynes tidligt gik ind for, og »General Theory's Problemstilling.

Det er sædvanligt at klassificere økonomiske Teorier som statiske eller dynamiske og som Langtids- eller Korttids-Teorier. Keynes' generelle Teori kan karakteriseres som en statisk Korttids-Teori. Trods Brugen af Ordet »Forventninger« spiller Forløbsanalyser kun en underordnet Rolle i »General Theory«, som fortrinsvis beskæftiger sig med Redegørelsen for alternative Ligevægts-tilstande. At Teorien er en Korttids-Teori viser sig først og fremmest deri, at Investeringen betragtes som en Funktion væsentlig af Rentefoden og Indkomsten, medens Ændringer i Mængden af Realkapitalen lades ude af Betragtning. Ogsaa i Renteteorien synes Korttids-Betragtningen den dominerende — jfr. Fremhævelsen af det spekulative Elements Betydning.¹⁾ Aabenbart harmonerer de to Ting: statisk Analyse og Korttids-Betragtning kun daarligt sammen. Den dynamiske Analyse er allermost paakrævet i en Korttids-Teori.

¹⁾ Cfr. dog nedenfor om Keynes' specielle Renteteori.

Karakteristikken af Keynes' Teori som statisk Korttids-Teori fører naturligt til det Spørgsmaal, om Uoverensstemmelserne mellem »General Theory« og den klassiske (Langtids-) Teori beror paa forskellig Problemstilling, eller om der foreligger egentlig Uforenelighed.

Uoverensstemmelsen mellem Keynes' Teori og klassisk Teori vedrører først og fremmest Beskæftigelsen. I Keynes' Teori er Beskæftigelsen en afhængig Variabel, medens en Langtids-Teori paa Linie med den klassiske vil anse Beskæftigelsens Højde som det givne Udgangspunkt. Følgende Eksempel kan illustrere en Mulighed for at forene de to Teorier: Af en eller anden Grund forøges — i et lukket Samfund — Opsparingstilbøjeligheden. I det korte Løb bliver Følgen et Fald i den økonomiske Aktivitet. Herved formindskes Behovet for Betalingsmidler til Transaktionsformaal. Men da Pengeefterspørgslets Renteelasticitet er meget stor, bliver det resulterende Rentefald kun beskedent og i alle Tilfælde utilstrækkeligt til gennem større Investering at retablere Indkomsten til dens tidligere Størrelse, eftersom Nedgang i Aktiviteten netop er Forudsætningen for lavere Rente. Paa længere Sigt kan det imidlertid antages, dels at Produktionsfaktorernes Aflønning giver noget efter for det Pres, den lavere Aktivitet udøver, og herved øges Likviditeten yderligere, dels at Renteforventningernes Elasticitet ikke er helt ubetydelig, saaledes at Forventningerne med Hensyn til det fremtidige normale Renteniveau tilpasser sig nedefter. Paa denne Maade banes Vejen for en Tilbagevenden til det tidligere Aktivitetsniveau.

Det tidligere givne Diagram kan da for Langtids-Teoriens Formaal læses paa den Maade, at i Diagrammets øverste Del er Indkomsten — maalt i wage-units — det givne, og Betingelsen Opsparing = Investering bestemmer Rentens Højde. I Diagrammets nederste Del flyder Kurveskaren sammen til en enkelt Kurve, der angiver Sammenhængen mellem Indkomst og Pengemængde, begge maalt i wage-units. Eftersom Indkomsten er det givne, bestemmer Forholdet mellem Pengemængden i wage-units og Pengemængden i Pengeenheder (ikke angivet i Diagrammet) Indkomstniveauet — jfr. Kvantitetsteorien.

En saadan Kombination af Langtids- og Korttids-Teori støder paa forskellige Vanskeligheder. For det første Keynes' saakaldte specielle Renteteori, i Følge hvilken den lange Rente praktisk talt ikke lader sig presse ned under et vist Minimum, selv i det lange Løb. Underbeskæftigelsen kan altsaa blive et permanent Fænomen,

hvis højere Aktivitet forudsætter en lavere Rentesats end nævnte Minimum.

Den anden Vanskelighed er, at Arbejdslønnen er »sticky«, saaledes at end ikke betydelig Arbejdsløshed fremkalder nævneværdige Lønreduktioner. Joan Robinson¹⁾ har i meget nær Tilknytning til »General Theory« fremstillet følgende Opfattelse: Indenfor et vist neutralt Beskæftigelsesinterval vil Lønnen hverken stige eller falde; er Beskæftigelsen over Intervallets Overgrænse, staar Fagforeningerne relativt stærkt og kan presse Lønnen op. Ligger Beskæftigelsen omvendt under det neutrale Beskæftigelsesintervalls Undergrænse, vil Fagforeningerne være saa svage, at Lønnen er faldende. Af denne Teori følger aabenbart, at jo videre det neutrale Beskæftigelsesinterval er, desto større Beskæftigelsesvariationer maa der til, for at der gennem Aflønningsændringer kan fremkomme en Reaktion mod Ændringer i Aktiviteten. Aflønningsændringer modvirker Beskæftigelsesvariationer udover det neutrale Interval; men Mekanismen virker ikke indenfor Intervallet. Det synes derfor tvivlsomt, om det er berettiget at betragte Beskæftigelsen som given, selv i en Langtidsanalyse.

Renteteorien er et andet Punkt, hvor der formenes at bestaa principiel Forskel mellem »General Theory« og klassisk Teori. De to Hovedargumenter for denne Opfattelse hidrører fra Keynes selv. Det første Argument gaar ud paa, at Renten ikke, som klassisk Teori gør gældende, kan være bestemt af Opsparing og Investering, idet Opsparing og Investering altid og nødvendigvis er lige store, og denne Overensstemmelse etableres ikke gennem Rentevariationer, men ved Indkomstændringer. Dette Argument er ikke godt. Thi for det første gælder det for enhver Vare, at realiseret Udbud og Efterspørgsel altid er lige store, og for det andet vil Overensstemmelsen mellem Opsparing og Investering — for Eksempel i Tilfælde af spontane Opsparingsvariationer — blive bevaret med minimale Indkomstvariationer, hvis — hvad der i det mindste ikke er noget utænkeligt i — baade Opsparingens og Investeringens Elasticitet med Hensyn til Renten er stor, og hvis videre baade den marginale Opsparingstilbøjelighed og Rentens Reaktion paa Indkomstændringer er betydelig. — Det andet og meget bedre Argument er, at Opsparing kan ske paa anden Maade end ved Køb af rentebærende Fordringer, og at Prisdannelsen for disse (og dermed Rentens Bestemmelse) afhænger ikke af løbende Op-

¹⁾ Essays in the Theory of Employment.

sparing og Investering, men fremgaar af Konkurrencen indenfor den samlede Masse af Formueanbringelsesobjekter, herunder likvide Midler. Som J. R. Hicks¹⁾ gør opmærksom paa, er det imidlertid uheldigt, at Keynes definerer Renten specielt som Prisen for Afgivelsen af Likviditet, omend Keynes ved at sige, at man alt efter sit Undersøgelsesformaal kan trække Grænsen mellem »cash« og »securities« forskelligt, foretager en væsentlig Generalisation. — Renteteoriens Ejendommeligheder hidrører først og fremmest fra to Forhold, nemlig 1) at Opsparingen opfattet som den Del af Indkomsten, der efterspørger Rettigheder til fremtidige Ydelser, retter sig mod Objekter, af hvilke Bestanden er meget stor i Forhold til den aarlige Til- og Afgang; og 2) at kun en Del af Udgifterne ved Erhvervelse af saadanne Rettigheder — nemlig Realinvesteringsudgifterne — af Sælgerne betragtes som Indkomst.

Imidlertid fremgaar det af den foregaaende Fremstilling, at *hvis* det er berettiget at anse Aktiviteten for en i det lange Løb given Størrelse, er det en holdbar Teori, at Renten paa langt Sigt er bestemt af Opsparingen og Investeringen.

Endelig et tredje vigtigt Punkt, paa hvilket »General Theory« adskiller sig fra klassisk Teori, er Pris- og Lønteorien. Efter »General Theory« kan i et lukket Samfund generelle Nominallønændringer kun indirekte og ad Omveje øve Indflydelse paa Reallønnen. Derfor kan for Eksempel en Substitution af Kapital for Arbejde ikke komme i Gang som Følge af en generel Lønforhøjelse, men vel som Følge af en Sænkning af Rentefoden.

Metoden i »General Theory« adskiller sig ikke blot fra klassisk Teori derved, at en Korttids-Betragtning anlægges. En anden vigtig Forskel er, at »General Theory«s Begrebsapparat i Modsætning til klassisk Teori overvejende er, hvad man plejer at kalde makroskopisk. Den, der ynder omhyggelige og i Detailler gaaende teoretiske Analyser, kan beklage dette. Der er imidlertid næppe Tvivl om, at »General Theory«s Begrebsapparat har vist sig saare frugtbart ved at svare til de praktiske Undersøgelsesmuligheder. Talrige er de Forsøg, der er gjort paa empirisk Kontrol af »General Theory«s fundamentale Sætninger. At Keynes selv¹⁾ har stillet sig ret køligt til saadanne Undersøgelser, borttager i og for sig intet af den Betydning, hans Arbejde her har haft.

En Forstaaelse af Keynes Betydning for den økonomiske Videnskab kan man imidlertid ikke vinde alene ved at se paa de enkelte

¹⁾ Value and Capital.

¹⁾ I en Diskussion med Tinbergen i Economic Journal 1940.

af ham fremsatte Teorier hver for sig. Keynes' Forfatterskab er det bedste Eksempel man kan ønske sig paa den Sætning, at Helheden kan være mere end Summen af de enkelte Dele. Keynes har betydet mere for den økonomiske Videnskab i den sidste Generation end nogen anden Nationaløkonom ved sin Idérigdom og den inspirerende Maade, hvorpaa han fordomsfrit har taget hævdevundne Anskuelser op til Revision.

Fremtidens Bedømmelse vil maaske være, at ved Keynes' Død afsluttedes en Epoke indenfor Nationaløkonomiens Udvikling. Den økonomiske Videnskab har hidtil udviklet sig næsten efter et Hegel'sk dialektisk Skema. Det første Trin var den merkantilistiske Teori, hvis mest fremragende Repræsentanter, James Steuart og Johann Georg Büsch, fremstillede en Pengeteori, som — trods al Ufuldkommenhed — i det principielle stemmer overens med den moderne Teori. Som en Reaktion mod Merkantilismens Teori fremstod den klassiske, liberale Teori. »General Theory« atter betegner — som Keynes selv gør opmærksom paa¹⁾ — en Tilbagevenden til Udgangspunktet, men paa et højere Niveau. De Udviklingsmuligheder, der indeholdes i den overvejende spekulative Nationaløkonomi, som Keynes' Arbejder tilhører, er saaledes maaske udtømte, og yderligere Fremskridt maa komme gennem en saadan, allerede stedfindende, Ændring af Forskningsmetoden, at Nationaløkonomien bedre tilfredsstiller de metodologiske Krav, som Naturvidenskaberne honorerer.

Det er i vore Dage en noget nær almindeligt anerkendt Sætning, at Videnskaben kun kan fortælle os, hvad der er, og ikke, hvad der bør være; og at det derfor er fremmende for Klarheden, at Værdidomme holdes ude fra videnskabelige Arbejder. Men i Praxis forsyndes ofte mod denne utvivlsomt prisværdige Regel. Og uretfærdigt nok er ikke sjældent netop de Forfattere, som bryder med Reglen, de mest inspirerende.

At Læsningen af Keynes' Arbejder er saa stor en Nydelse, skyldes ikke blot deres videnskabelige Lødighed, men tillige det Indtryk af en menneskelig Personlighed, Læseren faar ikke mindst gennem de Brudstykker af en Socialfilosofi, som man kan finde spredt rundt i Fremstillingen.

I Forordet til »Essays in Persuasion«²⁾ angiver Keynes, hvad man vel har Lov til at anse for en Grundtanke i hele hans Produktion:

¹⁾ General Theory, Kap. 23.

²⁾ 1931.

»— the profound conviction that the Economic Problem, as one may call it for short, the problem of want and poverty and the economic struggle between classes and nations, is nothing but a frightful muddle, a transitory and an *unnecessary muddle*. For the Western World already has the resources and the technique, if we could create the organisation to use them, capable of reducing the Economic Problem, which now absorbs our moral and material energies, to a position of secondary importance.

Thus the author of these essays, for all his croakings, still hopes and believes that the day is not far off, when the Economic Problem will take the back seat where it belongs, and that the arena of the heart and head will be occupied, or re-occupied, by our real problems — the problems of life and of human relations, of creation and behaviour and religion«.

I en i 1926 holdt Tale definerede Keynes det politiske Problem som Opgaven at kombinere tre Ting: Økonomisk Effektivitet, social Retfærdighed og individuel Frihed. Kampen for Retfærdighed vilde han ikke identificere med Bestræbelser for at fremme en enkelt Klasses Interesser. I en anden Tale »Am I a Liberal?«¹⁾ udtalte Keynes om det engelske Arbejderparti:

»— it is a class party, and the class is not my class. If I am going to pursue sectional interests at all, I shall pursue my own. When it comes to the class struggle as such, my local and personal patriotisms, like those of every one else, except certain unpleasant zealous ones, are attached to my own surroundings. I can be influenced by what seems to me to be Justice and good sense; but the *Class* war will find me on the side of the educated *bourgeoisie*.«

Og om Bolsjevismen hedder det i et Essay fra 1925:

»How can I adopt a creed which, preferring the mud to the fish, exalts the boorish proletariat above the bourgeoisie and the intelligentsia who, with whatever faults, are the quality in life and surely carry the seeds of all human advancement?«

Men det vilde være helt forfejlet af saadanne Citater at slutte, at Keynes indtog en kritikløs Holdning overfor Bourgeoisiet eller akcepterede det bestaaende Samfundssystem. Netop i sit Essay om Bolsjevismen skriver Keynes, at vor Tids moralske Problem »is concerned with the love of money, with the habitual appeal to the money motive in nine-tenths of the activities of life, . . .« Og i nogle Reflektioner over en Bog af H. G. Wells tales der om Nutidens og særlig Overklassens Mangel paa en Tro:

¹⁾ 1925.

»The remoulding of the world needs the touch of the creative Brahma. But at present Brahma is serving Science and Business, not Politics or Government. . . . We know that we need urgently to create a *milieu* in which Brahma can get to work before it is too late.« Men de moderne business men »flutter about the world seeking for something to which they can attach their abundant *libido*. But they have not found it. They would so like to be Apostles. But they cannot. They remain business men.«

Keynes mente,¹⁾ at Kapitalismen

»wisely managed, can probably be made more efficient for attaining economic ends than any alternative system yet in sight, but that in itself it is in many ways extremely objectionable.«

Hovedaarsagen til Kapitalismens intellektuelle Forfald maa søges i

»an institution which is not in the least characteristic of itself, but which it took over from the social system of Feudalism which preceded it, — namely, the hereditary principle. . . . Nothing will cause a social institution to decay with more certainty than its attachment to the hereditary principle. It is an illustration of this that by far the oldest of our institutions, the Church, is the one which has always kept itself free from the hereditary taint.«²⁾

Det politiske Problem kompliceres ved, at ikke blot skal Retfærdighed og Effektivitet forenes; men disse to Maals Opnaaelse maa ikke føre til Tilintetgørelsen af Individets Frihed. Netop i Hensynet til Friheden ser Keynes et Argument for Bevarelsen af et individualistisk Samfundssystem:

»— above all, individualism, if it can be purged of its defects and its abuses, is the best safeguard of personal liberty in the sense that, compared with any other system, it greatly widens the field for exercise of personal choice. It is also the best safeguard of the variety of life, which emerges precisely from this extended field of personal choice, and the loss of which is the greatest of all the losses of the homogenous or totalitarian state.«³⁾

I Keynes Arbejder mærker man som en Undertone en Tro paa, at de menneskelige Problemer — ikke blot de videnskabelige — har en Løsning, som Fornuften kan finde — en Efterklang af den vesteuropæiske Kulturs tabte Paradis: det nittende Aarhundredes Fremskridtstro og Optimisme.

¹⁾ The End of Laissez-faire, 1926.

²⁾ Essays in Persuasion, 327.

³⁾ General Theory, 380.